STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
F. G. JACOBSE
přednesené dne 16. září 2004 [1]

1. Hlavní otázkou projednávaného případu je rozlišení ve smyslu Bruselské úmluvy [2] spotřebitelských smluv od smluv obecně.

2. Přesněji řečeno, podle jakých zásad se určuje, do jaké kategorie patří smlouva uzavřená zemědělcem týkající se koupě střešních tašek na farmu, která je zemědělcem užívána částečně soukromě jako rodinný příbytek a částečně pro účely umístění stáda a uskladnění krmiva?

3. Další, techničtější otázky se týkají právních úkonů směřujících k uzavření spotřebitelské smlouvy, které musí, pro účely použití příslušného ustanovení Úmluvy, být provedeny ve státě, v němž má spotřebitel trvalé bydliště.

Bruselská úmluva

4. Bruselská úmluva se použije v občanských a obchodních věcech. Hlava II vymezuje rozdělení soudní příslušnosti mezi členskými státy. Dle základního pravidla obsaženého v článku 2 je příslušným soudem soud smluvního státu, na jehož území má žalovaný trvalé bydliště. Prostřednictvím odchylek od tohoto pravidla je však stanovena příslušnost jiných soudů k rozhodnutí o určitých typech žalob.

5. Článek 5 bod 1 Úmluvy zakotvuje „ve věcech smluvních soudní příslušnost soudu místa, kde závazek, o nějž se jedná, byl nebo měl být splněn".

1 — Původní jazyk: angličtina.

2 — Úmluva ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a o výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Konsolidované znění Úmluvy, ve znění čtyř pozdějších úmluv o přistoupení, jenž je zněním rozhodným pro tento případ, je zveřejněno v Úř. věst. 1998, C 27, s. 1. Od 1. března 2002 (datum pozdější než jsou skutečnosti tohoto případu) byla Úmluva nahrazena, s výjimkou pro Dánské království a některá zámořská území jiných členských států, nařízením Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42).

6. Oddíl 4 hlavy II Úmluvy obsahující články 13 až 15 je nazvaný „Příslušnost ve věcech spotřebitelských smluv". Článek 13 stanoví ohledně toho, co je relevantní, následující:

„Ve věcech týkajících se smlouvy uzavřené osobou pro účel, který se netýká její profesionální nebo podnikatelské činnosti, dále nazývanou „spotřebitel", se příslušnost určuje podle tohoto oddílu [...]:

1) jedná-li se o koupi movité věci na splátky; nebo

2) jedná-li se o půjčku návratnou ve splátkách nebo o jiný úvěrový obchod určený k financování koupě takových movitých věcí; nebo

3) u jakékoliv jiné smlouvy, jejímž předmětem je poskytnutí služeb nebo dodávka movitých věcí, jestliže:

a) ve státě trvalého bydliště spotřebitele předcházela uzavření smlouvy zvláštní, výslovně jemu určená nabídka nebo reklama; a

b) spotřebitel v tomto státě učinil právní úkony nezbytné k uzavření této smlouvy.

[...]"

7. Článek 14 stanoví, že spotřebitel může podat žalobu proti smluvnímu partnerovi buď „u soudu smluvního státu, na jehož území má tento smluvní partner trvalé bydliště (sídlo), nebo u soudu smluvního státu, na jehož území má trvalé bydliště spotřebitel".

Skutkové okolnosti a řízení

8. J. Gruber je rakouským zemědělcem žijícím blízko německé hranice. Jeho hospodářství se skládá z farmy, jejíž jednu část (ve výši 62 % podlahové plochy) pan Gruber obývá se svou rodinou a zbytek je užíván jako prasečí chlívek a sklad krmiva, samostatných budov včetně dalších prasečích chlívků, místnosti pro stroje a obilných sil.

9. BayWa AG má mnoho obchodů v Německu. V Pockingu, nedaleko rakou-

ských hranic, provozuje obchod se stavebními materiály a prodejnu pro kutilství a zahradnictví. Prodejna pro kutilství a zahradnictví vydává reklamní prospekty, které jsou rovněž distribuovány za hranicemi na rakouském území.

10. J. Gruber se o BayWa dozvěděl z těchto prospektů. Protože zamýšlel pokrýt střechu své farmy, telefonicky se informoval o dostupných typech střešních tašek a stávajících cenách, i když se reklamní materiály o střešních taškách výslovně nezmiňovaly. Představil se jménem a uvedl svou adresu, nicméně nesdělil, že je zemědělcem. Zaměstnanec, se kterým hovořil, mu později zavolal a sdělil mu ústní nabídku. J. Gruber si však chtěl tašky prohlédnout, a proto se do BayWa vydal.

11. Tam mu byla předložena písemná nabídka. Pan Gruber uvedl, že je zemědělcem a má v úmyslu pokrýt střechu své farmy. Rovněž se zmínil, že má i další budovy sloužící především pro účely jeho zemědělské činnosti, ale neuvedl, zda budova, jejíž střecha měla být pokryta, byla užívána převážně pro zemědělské nebo soukromé účely.

12. Následujícího dne J. Gruber zavolal do BayWa ze svého bydliště v Rakousku a nabídku přijal. BayWa zaslala faxem jeho bance potvrzení smlouvy.

13. Když byly pokrývací práce ukončeny, J. Gruber zjistil podstatné rozdíly v odstínu použitých tašek, a to i přes záruku BayWa o jednotném odstínu tašek. Proto u rakouských soudů zahájil řízení proti BayWa, a to na základě záruky mu poskytnuté, a současně požadoval náhradu škody odpovídající ceně střešních tašek a nákladů na jejich odstranění a opravu střechy, včetně uložení podniku úhrady jakýchkoli budoucích nákladů.

14. Za účelem odůvodnění soudní příslušnosti se J. Gruber opíral o článek 13 a násl. Bruselské úmluvy, ale proti tomu BayWa vznesla námitku. Soud prvního stupně se prohlásil příslušným z důvodu, že se toto řízení týkalo spotřebitelské smlouvy ve smyslu těchto ustanovení, nicméně toto rozhodnutí bylo změněno v odvolacím řízení. V současné době je tento případ řešen u Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soud), který se rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Je třeba pro účely rozhodnutí, zda má dotyčná osoba postavení spotřebitele ve smyslu článku 13 Bruselské úmluvy při obchodní transakci částečně soukromého charakteru, považovat převahu soukromého, nebo podnikatelského

účelu této transakce za určující znak, a v závislosti na kterých kritériích lze rozhodnout, zda převažuje účel soukromý nebo účel podnikatelský?

2) Je třeba k určení účelu transakce vzít v úvahu skutečnosti objektivně zřejmé z hlediska smluvního partnera spotřebitele?

3) Má být smlouva, jež se může týkat právě tak činnosti podnikatelské, jako soukromé, pokládána v pochybnostech za spotřebitelskou smlouvu?

4) Předcházela uzavření smlouvy reklama ve smyslu čl. 13 bodu 3 písm. a) Bruselské úmluvy, pokud budoucí smluvní partner spotřebitele sice prováděl ve smluvním státě, v němž má spotřebitel bydliště, reklamu prostřednictvím prospektu, ale na samotný výrobek, zakoupený následně spotřebitelem, se reklama nevztahovala?

5) Jedná se o spotřebitelskou smlouvu ve smyslu článku 13 Bruselské úmluvy, pokud prodávající učinil telefonicky nabídku kupujícímu s bydlištěm v jiném státě, který tuto nabídku nepřijal, ale následně kupující nabyl výrobek, jenž byl předmětem nabídky, na základě písemného rozpočtu?

6) Učinil spotřebitel ve svém vlastním státě právní úkony nezbytné k uzavření smlouvy ve smyslu čl. 13 bodu 3 písm. b) Bruselské úmluvy, jestliže přijal telefonicky ve státě svého bydliště rozpočet vyhotovený ve státě, kde má jeho smluvní partner bydliště (sídlo)?"

15. Písemná vyjádření byla předložena účastníky původního řízení, rakouskou, německou, italskou, portugalskou a švédskou vládou a Komisí. Na jednání konaném dne 24. června 2004 předložili J. Gruber, italská vláda a Komise ústní vyjádření.

Definice spotřebitelské smlouvy

16. Vzájemně spojené problémy obsažené v prvních třech otázkách položených vnitrostátním soudem mají všeobecnou povahu a mohou být bez obtíží přezkoumány spo-

lečně, přestože upřednostňuji je analyzovat v mírně odlišném znění, než byly položeny.

17. Základní otázkou je, zdali „smíšená" smlouva, jakou uzavřel J. Gruber s BayWa, by měla být považována za spotřebitelskou smlouvu ve smyslu Bruselské úmluvy.

18. V tomto ohledu si předkládající soud rovněž přeje zjistit, které okolnosti je třeba při určení brát v úvahu a zdali by takové okolnosti měly být objektivně známy dodavateli.

19. Jak bude níže uvedeno, odpověď na tyto otázky je dle mého názoru celkem jednoduchá. Nicméně je prospěšné se nejprve podívat na pozadí ustanovení Bruselské úmluvy o spotřebitelských smlouvách a jejich výklad Soudním dvorem.

Pozadí

20. Článek 13 původního znění Bruselské úmluvy se týkal smluv o koupi zboží na splátky nebo smluv o půjčce určené výslovně k financování koupě zboží návratné ve splátkách. Tento článek neodkazoval na jiné dodávky zboží nebo služeb nebo na kupujícího jako jednajícího „za účelem, který může být považován za účel, jenž se netýká jeho podnikatelské činnosti".

21. Stávající znění bylo zakotveno úmluvou o přistoupení z roku 1978.[3] Schlosserova zpráva[4] týkající se přípravy této úmluvy vysvětluje, že tato změna byla způsobena zvyšujícím se zájmem o ochranu spotřebitele v přeshraničních vztazích. Oddíl 4 hlavy II byl proto „rozšířen na oddíl o příslušnosti ve věcech spotřebitelských smluv a současně pro budoucí účely zakotvil, že pouze koncoví spotřebitelé jednající jako soukromé osoby, a tedy nikoli v rámci své podnikatelské činnosti, by měli požívat zvláštní ochrany [...]".

22. Jádro definice spotřebitelské smlouvy bylo převzato z článku 5 z tehdy předběžného návrhu úmluvy o právu rozhodném pro smluvní a mimosmluvní závazky, která

3 — Úmluva ze dne 9. října 1978 o přistoupení Dánského království, Irska a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska k Úmluvě o soudní příslušnosti a o výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech a k Protokolu o jejím výkladu Soudním dvorem (Úř. věst. 1978, L 304, s. 1).

4 — Úř. věst. 1979, C 59, s. 71, body 153 až 161, s. 117 až 120.

se později stala – pouze v oblasti smluvních závazků – Římskou úmluvou, na kterou Schlosserova zpráva odkazuje. [5]

23. Článek 5 Římské úmluvy v podstatě zakazuje smluvním stranám jakoukoli volbu práva použitelného na smlouvu, jež by zbavila spotřebitele ochrany, kterou mu poskytují právní předpisy země jeho bydliště. Spotřebitelskou smlouvu definuje v podstatě stejně jako Bruselská úmluva jako smlouvu, jejímž „předmětem je dodávka zboží nebo služeb osobě ('spotřebitel') za účelem, který může být považován za účel, jenž se netýká její podnikatelské činnosti."

24. Giuliano-Lagardeova zpráva [6] týkající se přípravy této úmluvy objasňuje tento koncept podrobněji:

„Definice spotřebitelské smlouvy odpovídá tomu, co je obsaženo v článku 13 Úmluvy o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Měla by být vykládána s ohledem na svůj účel, kterým je ochrana slabší strany, a v souladu s ostatními mezinárodními nástroji s tím samým účelem, jako je např. Úmluva o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí. Z tohoto důvodu [...] se toto ustanovení neuplatňuje na smlouvy uzavřené živnostníky, výrobci nebo osobami vykonávajícími svobodná povolání (např. lékaři), kteří nakupují vybavení nebo služby pro takovou živnost nebo povolání. Pokud taková osoba jedná částečně v rámci a částečně mimo rámec své podnikatelské činnosti, taková situace spadá do působnosti článku 5 pouze tehdy, jestliže tato osoba jedná v první řadě mimo rámec své podnikatelské činnosti. Jestliže příjemce zboží nebo služeb nebo půjčky skutečně jednal v první řadě mimo rámec své podnikatelské činnosti, ale druhá strana toto nevěděla a ani to nemohla s ohledem na všechny skutečnosti vědět, pak taková situace nespadá do působnosti článku 5. Pokud se tedy příjemce zboží nebo služeb prezentuje jako podnikatel, např. objedná na svém hlavičkovém papíře zboží, které může být použito pro jeho podnikatelskou činnost, dobrá víra druhé strany je chráněna a taková situace se nebude řídit článkem 5."

25. Soudní dvůr zkoumal pojem spotřebitelské smlouvy ve smyslu článku 13 a násl.

5 — Úř. věst. 1980, L 266, s. 1; viz Schlosserova zpráva, bod 155.
6 — Úř. věst. 1980, C 282, s. 1, 23.

Bruselské úmluvy zejména v rozsudcích Shearson Lehmann Hutton [7] a Benincasa. [8]

26. V rozsudku Shearson Lehmann Hutton Soudní dvůr rozhodl, že smyslem těchto ustanovení je „zájem na ochraně spotřebitele jako ekonomicky slabší a právně méně zkušenější strany, než je druhá smluvní strana, [která] nesmí proto být odrazována od podání žaloby tím, že takovou žalobu musí podat u soudů členského státu, v němž má druhá smluvní strana trvalé bydliště (sídlo)". [9]

27. Soudní dvůr však rovněž stanovil důvody, pro něž nelze pojem ‚spotřebitel' vykládat příliš široce v tomto kontextu, a to tak, že ustanovení týkající se dotyčné příslušnosti je odchylkou od obecného pravidla zakotveného v článku 2; mimo tyto výslovné odchylky není Úmluva nakloněna přisouzení příslušnosti soudům státu, v němž má žalobce trvalé bydliště; a ze sledovaného účelu ochrany vyplývá, že by odchylka neměla být rozšiřována i na osoby, pro něž tato ochrana není odůvodněná. [10] Tento pojem se proto týká „pouze soukromého koncového spotřebitele, který neprovozuje podnikatelskou činnost". [11]

28. V rozsudku Benincasa Soudní dvůr potvrdil tento přístup a upřesnil, že „je nutno zohlednit postavení této osoby v případě určité smlouvy, s ohledem na povahu a účel této smlouvy, a nikoli na subjektivní postavení této osoby. [...] [T]a samá osoba může být pokládána za spotřebitele v rámci některých transakcí a za hospodářský subjekt v rámci jiných transakcí. [...] [P]ouze na smlouvy uzavřené za účelem uspokojení vlastní soukromé spotřeby jednotlivce se vztahuje ustanovení pro ochranu spotřebitele, tj. osoby, která je považována za ekonomicky slabší smluvní stranu. Zvláštní ochrana, která je poskytována těmito ustanoveními, není odůvodněna v případě smluv uzavřených za účelem výkonu podnikatelské činnosti [...]". [12]

Předložená vyjádření

29. Na základě výše uvedených úvah všichni účastníci řízení, kteří předložili svá vyjádření, mají za to, že uplatnění článku 13 a násl. není vyloučeno v případě „smíšených" smluv. Všichni se shodují na tom, že povahu takové smlouvy je třeba určit dle jejího převládajícího prvku. Přístupy se nicméně liší ohledně okolností, za jakých by měly být „spotřebitelské" aspekty smlouvy považovány za pře-

7 — Rozsudek ze dne 19. ledna 1993, Shearson Lehmann Hutton (C-89/91, Recueil, s. I-139).

8 — Rozsudek ze dne 3. července 1997, Benincasa (C-269/95, Recueil, s. I-3767).

9 — Bod 18 tohoto rozsudku.

10 — Body 16, 17 a 19 tohoto rozsudku.

11 — Bod 22 tohoto rozsudku.

12 — Body 16 a 17 tohoto rozsudku.

vládající pro tento účel. V obecné rovině je možné tyto přístupy zařadit do dvou kategorií.

30. Jedním názorem je, že by taková smlouva měla být, především v nejednoznačných případech, kvalifikována jako spotřebitelská smlouva, a to z důvodu ochrany spotřebitele. Cílem odchylky je totiž ochrana spotřebitele, jenž je považován za ekonomicky slabšího a právně méně zkušeného než druhá smluvní strana, tím, že se od něho nevyžaduje, aby své nároky uplatňoval u soudů v jiném členském státě. Nikomu, kdo se v takové situaci nachází, by neměla být taková ochrana odepřena.

31. Druhý názor upřednostňuje striktní výklad článku 13 a násl., když v případě jakýchkoli pochybností spadá smlouva do rámce zákazníkovy podnikatelské činnosti, neboť tato ustanovení obsahují odchylku od příslušnosti soudů země, v níž bylo poskytováno plnění, zakotvené v čl. 5 bodu 1, což je samo o sobě odchylkou od obecného pravidla zakotveného v článku 2 o příslušnosti soudu státu, v němž má žalovaný trvalé bydliště (*actor sequitur forum rei*). Jakožto odchylka ve prospěch příslušnosti soudů země trvalého bydliště žalobce, což je řešení, kterému není Úmluva příliš nakloněna, je tato odchylka velmi mimořádná. Soudní dvůr opakovaně rozhodl, že takové odchylky musí být vykládány restriktivně, a výslovně toto uvedl v souvislosti s článkem 13 a násl.

32. Co se týče okolností, které je třeba vzít v úvahu, existuje mnoho rozdílných názorů. V některých vyjádřeních se tvrdí, že rozhodujícím faktorem musí být poměrná část nabytého zboží, která je nebo bude užita pro každý účel, kdežto ostatní upozorňují na obtíže, které existují v případě použití čistě kvantitativních faktorů. J. Gruber tvrdí, že záměr zákazníka by měl být rozhodující a že společnosti, jejichž reklamní kampaň je zaměřena na domácnosti, musí v každém případě očekávat, že budou jednat se spotřebiteli. Jiní tvrdí, že by se v úvahu měly vzít samotné podmínky smlouvy anebo řada dalších objektivních faktorů, jako např. použití hlavičkového papíru zákazníkem, povaha zboží nebo služeb a jejich vztah k zákazníkovu podnikání, množství objednaného zboží, známý socio-ekonomický kontext, které mohou naznačovat případnou spojitost s podnikatelskou činností zákazníka. Italská, portugalská a švédská vláda, na rozdíl od ostatních, kteří předložili svá vyjádření, nepovažují za významný stav dodavatelových znalostí.

Posouzení

33. Jak jsem již uvedl, klíčovou otázkou je, zdali „smíšená" smlouva, jakou uzavřel J. Gruber s BayWa, by měla být považována za spotřebitelskou smlouvu ve smyslu

Úmluvy. Je třeba mít na paměti tři základní body.

34. Zaprvé je třeba kvalifikovat smlouvu, a nikoli zákazníka. Neexistuje osobní status spotřebitele nebo ne-spotřebitele; bere se v úvahu postavení, v jakém byl zákazník při uzavírání konkrétní smlouvy. Toto vyplývá ze znění článku 13 a bylo zdůrazňováno Soudním dvorem obzvláště v rozsudku Benincasa.

35. Zadruhé musí být smlouva kvalifikována jako celek, nemůže být rozdělena. V této souvislosti v podstatě neexistují akty, které lze nazvat „smíšená smlouva", existují pouze spotřebitelské a ostatní smlouvy. Toto rovněž vyplývá ze znění článku 13 a rovněž z jednoho ze základních cílů Bruselské úmluvy, kterým je vyloučení existence více soudů příslušných v téže věci, a to konkrétně v případě jedné a téže smlouvy. [13] Bylo by absurdní a v rozporu se samotným smyslem Úmluvy, kdyby byl jeden soud příslušným k řešení sporu týkajícího se části plnění ze smlouvy a jiný soud by byl příslušným k řešení sporu ohledně zbylého plnění. Smlouva, jež je předmětem tohoto případu, se proto musí řídit buď čl. 5 bodem 1, nebo článkem 13 a násl.

13 — Viz např. rozsudky ze dne 11. července 2002, Gabriel (C-96/00, Recueil, s. I-6367, bod 57); ze dne 10. dubna 2003, Pugliese (C-437/00, Recueil, s. I-3573, bod 16), a ze dne 5. února 2004, Torline (C-18/02, Recueil, s. I-1417, bod 26).

36. Zatřetí, což je nejdůležitější, cílem článku 13 a násl. je usnadnit soukromému spotřebiteli, jenž je obvykle v kontextu konkrétní smlouvy ve slabší pozici jak z hlediska ekonomického, tak i z hlediska obchodních a právních zkušeností a prostředků než jeho dodavatel, podání žaloby proti takovému dodavateli. Toto jasně vyplývá jak z Giuliano-Lagardeovy zprávy, tak i z judikatury Soudního dvora týkající se článku 13 a násl. Toto je úvaha, která dle mého názoru značí, jaký přístup je třeba zaujmout k takovým smlouvám, jako je ta, která je předmětem tohoto případu.

37. Spotřebitelům je poskytnuta zvláštní a mimořádná ochrana na základě toho, že v okamžiku, kdy jako spotřebitelé uzavírají smlouvu, se nacházejí ve slabší pozici než dodavatel, který jedná v rámci své podnikatelské činnosti.

38. Ačkoli v praxi jistě existují smlouvy, kdy tomu tak není, Úmluva nevyžaduje, aby byla relativní slabost spotřebitelovy pozice zjišťována v každém případě, a v zájmu právní jistoty Úmluva považuje každou osobu, která nabývá zboží nebo služby pro účely, jež se netýkají její podnikatelské činnosti, za nacházející se ve slabší pozici než dodavatel.

39. Oproti tomu osobu, která nabývá takové zboží pro účely své podnikatelské činnosti, je nutno považovat za stojící na stejné úrovni s dodavatelem a tato osoba není oprávněná požívat téže mimořádné ochrany.

40. Jestliže smlouva současně slouží soukromým i podnikatelským potřebám, bylo by možné určit poměrnou část smlouvy spadající do každé kategorie. Nicméně není přípustné mít za to, že zákazník, v souvislosti s jednou a tou samou smlouvou, je, ve stejném či jiném poměru, ve slabší pozici vůči dodavateli a současně na stejné úrovni s ním.

41. Je-li smlouva uzavřena pro zákazníkovy podnikatelské účely, je nutno na něho nahlížet jako na rovného dodavateli. A toto rovné postavení – předpokládá se, že disponuje stejnou podnikatelskou a právní zkušeností a stejnými prostředky jako dodavatel – není možné zpochybnit tím, že smlouva je uzavřena rovněž pro soukromé účely. Na tom je třeba trvat bez ohledu na relativní důležitost těchto dvou druhů účelů, pokud jsou oba významné.

42. Z tohoto důvodu osoba, která uzavře smlouvu pro účely spadající zčásti do její podnikatelské činnosti a zčásti mimo ni, nemůže se dovolávat mimořádné ochrany poskytnuté článkem 13 a násl. Bruselské úmluvy, ledaže by podnikatelský účel měl pouze zanedbatelný význam.

43. Tento závěr není nutný pouze s ohledem na politické úvahy obsažené v Schlosserově zprávě a Giuliano-Lagardeově zprávě a na logiku, která je základem pro předmětnou ochranu. Vyplývá rovněž z judikatury Soudního dvora, podle níž by se tato ustanovení, jelikož jsou odchylkou od obecného pravidla a zejména odchylkou udělující příslušnost soudům státu, v němž má žalobce trvalé bydliště, měla vykládat restriktivně a neměla by se vztahovat na ty osoby, pro něž není taková ochrana odůvodněná.

44. Vnitrostátní soud se rovněž táže, zda je nezbytné, aby dodavateli mohl být objektivně znám rozsah, v jakém smlouva slouží zákazníkovu soukromému či podnikatelskému účelu.

45. S ohledem na předcházející zjištění je soud, u něhož byla podána žaloba, povinen v případě neshody vymezit, zda smlouva sloužila ve významném rozsahu pro zákazníkovy podnikatelské účely.

46. Toto vymezení musí být provedeno na základě důkazů a souhlasím s názorem obsaženým v mnoha vyjádřeních předložených Soudnímu dvoru, že je třeba vzít v úvahu všechny souvislosti.

47. Pokud z důkazů vyplývá, že smlouva ve významném rozsahu sloužila účelu spadajícímu do rámce zákazníkovy podnikatelské činnosti, pak není možné použít článek 13 a násl. a není podstatné, zda předmětný účel mohl být dodavateli objektivně znám, či nikoliv.

48. Pokud se dojde k závěru, že neexistuje významný podnikatelský účel, pak musí být smlouva kvalifikována jako spotřebitelská smlouva. V tomto případě by problémy vznikly pouze v případě, pokud by, navzdory tomuto zjištění, dodavatel i přesto měl na základě všech skutečností přiměřený důvod se domnívat, že smlouva byla uzavřena pro účely zákazníkovy podnikatelské činnosti.

49. V takové situaci se domnívám, že spotřebitel nemůže být zbaven ochrany podle článku 13 a násl. Úmluvy, ledaže jednal takovým způsobem, z něhož by bylo zjevné, že jednal jako živnostník nebo podnikatel, a proto je možné na něho pohlížet jako na osobu uzavírající smlouvu v rámci své podnikatelské činnosti.

50. Ačkoli ustanovení o spotřebitelských smlouvách nesmí být vykládána tak, že poskytují ochranu těm, pro něž není taková ochrana odůvodněná, nesmí být zároveň vykládána tak, že upírají ochranu těm, komu je taková ochrana určena. Taková ochrana je nepochybně určena jakékoli osobě, která uzavírá smlouvu výlučně nebo převážně pro účely, jež se netýkají její podnikatelské činnosti. Význam tohoto cíle je rovněž potvrzen v článku 153 ES, který sleduje stejný obecný cíl, a sice zajištění vysoké úrovně ochrany spotřebitele.

51. Pokud nicméně zákazník jedná v rámci své podnikatelské činnosti – např. použije hlavičkový papír pro korespondenci, nechá si dodat zboží na svou obchodní adresu nebo se zmíní o možnosti vrácení DPH – a jeho dodavatel v dobré víře nemá žádný důvod pro to, aby si myslel opak, je možné, v souladu s Giuliano-Lagardeovou zprávou, na spotřebitele důvodně nahlížet, jako by se zřekl svého práva na takovou ochranu.

52. Ve světle výše uvedených úvah je pravděpodobné, že smlouva mezi J. Gruberem a BayWa nemůže být kvalifikována jako spotřebitelská smlouva ve smyslu Úmluvy, takže na ostatní položené otázky, které jsou relevantní pouze v případě, že by smlouva

jako spotřebitelská kvalifikována byla, není potřeba odpovídat. Jelikož však posouzení přísluší vnitrostátnímu soudu, budu se tedy přesto těmito otázkami zabývat.

Předchozí reklama ve státě spotřebitelova trvalého bydliště

53. Čtvrtá otázka vnitrostátního soudu je odůvodněna tím, že J. Gruber se o činnosti BayWa dozvěděl prostřednictvím reklamních materiálů jemu zaslaných do Rakouska, jež se nezmiňovaly o střešních taškách, které chtěl koupit a které skutečně zakoupil. Spadá tato situace pod pojem smlouvy, jejímuž uzavření „předcházela [...] reklama"?

54. Schlosserova zpráva odkazuje na Giuliano-Lagardeovu zprávu, která obsahuje podrobnosti ohledně významu reklamy ve státě trvalého bydliště spotřebitele.

55. Giuliano-Lagardeova zpráva stanoví, že podmínka [14] „[...] se vztahuje na situace, kdy obchodník učinil kroky k propagaci svých výrobků nebo služeb ve státě, v němž má spotřebitel bydliště. Tyto mají zahrnovat mezi jinými zásilkový prodej a podomní prodej. Obchodník proto musel učinit určité kroky, např. inzeroval v tisku, rozhlase, televizi, kinech anebo v katalozích zaměřených speciálně na takový stát nebo musel činit konkrétní obchodní nabídky buď přes prostředníka nebo formou akviziční kampaně (canvassing). [...]" [15].

56. Ve dvou případech se německý Bundesgerichtshof Soudního dvora tázal, zdali toto ustanovení vyžaduje spojitost mezi reklamou a uzavřením smlouvy, [16] ale v obou případech Soudní dvůr rozhodl, že čl. 13 bod 3 písm. a) Bruselské úmluvy není možné použít z jiných důvodů a tento aspekt nezkoumal.

57. Ve věci Shearson Lehmann Hutton však generální advokát Darmon vyjádřil názor, že nebylo třeba prokázat příčinnou souvislost mezi reklamou a uzavřením smlouvy. [17] Poznamenal, že Úmluva nevyžaduje, aby spotřebitel prokázal, že byl skutečně ovlivněn reklamou nebo že existovala příčinná souvislost mezi reklamou a uzavřením smlouvy, což je požadavek, který není ostatně možné splnit. Navíc by takový přístup byl v rozporu s cílem ochrany spotřebitele, neboť všechna omezení jeho použití musí vyplývat z vlastního znění Úmluvy. Jediným myslitel-

14 — Ve smyslu čl. 5 odst. 2 první odrážky Římské úmluvy.

15 — Strana 24 Giuliano-Lagardeovy zprávy, uvedené výše v poznámce 6.

16 — Rozsudek Shearson Lehmann Hutton, uvedený výše v poznámce 7 (druhá otázka), a rozsudek ze dne 15. září 1994, Brenner a Noller (C-318/93, Recueil, s. I-4275) (třetí otázka).

17 — Viz především body 81 až 85 stanoviska a bod 113 část 2 podpůrného návrhu.

ným omezením je rozumné uvažování: reklama nemohla být časově příliš vzdálená uzavření smlouvy, přičemž toto posouzení patří do pravomoci vnitrostátního soudu. Tudíž měl za to, že čl. 13 bod 3 písm. a) „zakládá druh nevyvratitelné domněnky, že existuje souvislost mezi výskytem reklamy a uzavřením smlouvy tam, kde reklama předcházela uzavření smlouvy".

58. Z účastníků řízení, kteří předložili svá vyjádření k tomuto bodu, se pouze portugalská vláda domnívá, že blízká spojitost mezi propagovaným a nabytým zbožím nebo službami je nezbytná, aby bylo možno použít ustanovení o ochraně spotřebitele. Ostatní účastníci v podstatě připouštějí, že stačí, že spotřebitel obdržel reklamní materiál a následně nabyl výrobky nebo služby od inzerenta bez ohledu na jejich přesnou povahu. A dokonce i portugalská vláda uznává, že striktní totožnost mezi propagovanými a nabytými výrobky či službami není nutná, pokud tyto jsou obdobné nebo z téže oblasti činnosti.

59. Kromě obtížnosti vlastní důkazu příčinné souvislosti Komise obzvláště zdůrazňuje riziko, že by dodavatelé mohli formulovat svou reklamu tak, aby zamezili použití článku 13 a násl., čímž by došlo k obcházení účelu této Úmluvy.

60. Nemůžu než souhlasit s postojem generálního advokáta Darmona ve věci Shearson Lehmann Hutton, který zastává většina vyjádření předložených Soudnímu dvoru. Jak bylo podotknuto, Úmluva hovoří pouze o tom, že smlouvě „předcházela" reklama, a nikoli že smlouvu „způsobila" reklama.

61. V čl. 13 bodu 3 písm. a) se v podstatě jedná o záměrnou přeshraniční reklamu. Obchodník v jednom smluvním státě, který propaguje své výrobky nebo služby ve vztahu k jednotlivcům v jiném smluvním státě, by měl vědět, že jakékoli následně uzavřené smlouvy budou spotřebitelskými smlouvami ve smyslu Úmluvy, pokud jsou splněny všechny ostatní relevantní podmínky. Přístup, jenž by závisel na důkazu zvláštní příčinné souvislosti mezi reklamou a skutečně nabytými výrobky nebo službami, by nemohl splňovat požadavek právní jistoty.

62. Navíc, cíl komerční reklamy je velmi zřídka, jestli vůbec, omezen pouze na propagaci některých výrobků s vyloučením ostatních výrobků. Cílem je naopak obecně co nejširší povědomí o existenci inzerenta a o jeho obchodních činnostech a uskutečnění co největšího objemu obchodu v co nejvíce možných oblastech. Na druhé straně je velmi časté, že si příjemce reklamních materiálů, přilákán obecnou povahou inzerentovy činnosti, bude zjišťovat další podrobnosti a může nabýt zboží nebo služby,

které nebudou výslovně uvedeny v takovém materiálu.

63. V důsledku toho je třeba na uzavření smlouvy pohlížet tak, že mu předcházela reklama ve státě spotřebitelova bydliště ve smyslu čl. 13 bodu 3 písm. a) Bruselské úmluvy, jestliže dodavatel předtím propagoval zboží nebo služby v tomto státě, i když nezmínil konkrétně výrobky, které byly nabyty spotřebitelem.

Nabídka výslovně určená spotřebiteli

64. Vnitrostátní soud ve své páté otázce rovněž žádá o ujasnění ohledně alternativní podmínky formulované v čl. 13 bodu 3 písm. a) týkající se smlouvy, jíž předcházela nabídka výslovně určená spotřebiteli ve státě jeho bydliště. Pokrývá tento pojem situaci, kdy dodavatel učiní nabídku zákazníkovi telefonicky ve státě jeho bydliště a tato je následována písemnou nabídkou předanou zákazníkovi ve státě dodavatele a tuto následnou nabídku zákazník přijme?

65. Vyjádření předložená Soudnímu dvoru v podstatě připouštějí, že podmínka je splněna za popsaných okolností, přestože portugalská vláda zdůrazňuje, že obě nabídky se musí týkat stejného výrobku. Komise upozorňuje na to, že podmínkou v tomto případě je, aby smlouvě předcházela nabídka výslovně určená spotřebiteli ve státě jeho bydliště, a nikoli že smlouva musí být založena na této nabídce.

66. I v tomto případě souhlasím s navrhovaným přístupem. Za okolností projednávaného případu nemůže být písemná nabídka předaná J. Gruberovi v Německu považována za jemu určenou ve státě jeho bydliště, tj. Rakousku. Avšak ústní nabídka, kterou předtím obdržel v Rakousku, jasně naplňuje definici čl. 13 bodu 3 písm. a). Taková nabídka předcházela uzavření smlouvy.

67. Nicméně je možná užitečné rozlišovat mezi „zvláštní nabídkou" a „reklamou". Reklama je svou povahou obecná, kdežto zvláštní nabídka je výslovně definována jako zvláštní. Ačkoli tedy není nutné, aby se propagační materiály týkaly téhož zboží nebo služeb, které jsou následně nabyty, jeví se jako nezbytné, aby existovala podstatná totožnost mezi zbožím nabízeným ve zvláštní nabídce a zbožím nabytým. Pokud by se tedy telefonická nabídka J. Gruberovi týkala střešních tašek a písemná nabídka a následná koupě se týkala střešních trámů,

podmínka „zvláštní nabídky" by nebyla splněna.

68. Proto jsem názoru, že pokud spotřebitel obdrží ve státě svého bydliště od dodavatele v jiném státě telefonicky zvláštní nabídku a následně nabude od tohoto dodavatele zboží nebo služby takto nabízené, je třeba nahlížet na uzavření smlouvy tak, jako by mu předcházela zvláštní nabídka ve smyslu čl. 13 bodu 3 písm. a) Bruselské úmluvy, a to i v případě, kdy jsou podmínky smlouvy založeny na následné nabídce, jíž spotřebitel nedostal ve státě svého bydliště.

Právní úkony nezbytné k uzavření smlouvy

69. V poslední otázce se vnitrostátní soud táže, zdali spotřebitel činí právní úkony nezbytné k uzavření smlouvy ve svém vlastním státě ve smyslu čl. 13 bodu 3 písm. b), pokud je mu nabídka učiněna ve státě dodavatele a on ji přijme telefonicky ze svého vlastního státu.

70. Ze znění tohoto ustanovení se zdá být jasné, že by na otázku mělo být odpovězeno kladně – jak to ostatně navrhují všichni účastníci předkládající vyjádření k tomuto bodu – a tento názor je potvrzen ve Schlosserově i Giuliano-Lagardeově zprávě.

71. Schlosserova zpráva uvádí, že „nová ustanovení opět následují předběžný návrh Úmluvy o právu rozhodném pro smluvní a mimosmluvní závazky. Obě podmínky, ne něž odkazuje bod 3 prvního odstavce článku 13 – nabídka nebo reklama ve státě spotřebitelova bydliště a právní úkony nezbytné k uzavření smlouvy učiněné spotřebitelem v tomto státě – musí být současně splněny." [18]

72. Giuliano-Lagardeova zpráva uvádí, že výraz „právní úkony nezbytné na jeho straně" byl „výslovně přijat [...] za účelem vyhnutí se klasickému problému určení místa, kde byla smlouva uzavřena. Toto je zvláště citlivá záležitost v uvedených situacích, protože zahrnuje mezinárodní smlouvy obvykle uzavírané korespondenčně. Slovo „právní úkon" zahrnuje mezi jinými písemnost nebo jinou činnost provedenou na základě nabídky nebo reklamy." [19]

18 — Zpráva uvedená výše v poznámce 4, s. 118.
19 — Zpráva uvedená výše v poznámce 6, s. 24.

73. Proto místo, kde byla nabídka učiněna, není relevantní za předpokladu, že nabídka (nebo reklama) byla přijata spotřebitelem ve státě jeho bydliště. Rozhodné je, zdali spotřebitel učiní právní úkony nezbytné k uzavření smlouvy ve státě svého bydliště. Rovněž není relevantní, jaké způsoby komunikace jsou k uzavření smlouvy použity.

74. Je jasné, že pokud spotřebitel telefonuje ze svého bydliště za účelem přijetí nabídky, takový právní úkon je nezbytný k uzavření smlouvy. Na druhou stranu, i když se ve státě dodavatele uskutečnily předchozí diskuse nebo jednání, které mohly mít vliv na podmínky smlouvy, takové právní úkony jsou pravděpodobně učiněny spíše dodavatelem než spotřebitelem a pravděpodobně v každém případě předcházejí uzavření smlouvy.

75. Z toho důvodu činí, pro účely čl. 13 bodu 3 písm. b), spotřebitel právní úkony nezbytné k uzavření smlouvy ve státě svého bydliště, pokud sdělí své přijetí nabídky z tohoto státu bez ohledu na místo, kde byla nabídka učiněna, a bez ohledu na způsob zvolené komunikace.

Závěry

76. Jsem proto názoru, že by Soudní dvůr měl na otázky položené Oberster Gerichtshof odpovědět následovně:

„1) Osoba, která uzavře smlouvu zčásti pro účely podnikatelské činnosti a zčásti pro účely, jež se netýkají její podnikatelské činnosti, se nemůže dovolávat pravidla pro příslušnost obsaženého v článku 13 a násl. Bruselské úmluvy ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a o výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, ledaže podnikatelský účel je bezvýznamný.

2) Při určení, zdali osoba uzavřela smlouvu pro účel, jenž může být považován za účel, který se netýká její podnikatelské činnosti ve smyslu článku 13 a násl. Bruselské úmluvy, není nezbytné vzít v úvahu skutečnosti, které by mohly být objektivně známy druhé smluvní straně, ledaže by spotřebitel navenek jednal tak, jako by vystupoval v rámci své podnikatelské činnosti, a druhá strana neměla v dobré víře důvod se domnívat, že tomu tak není.

3) Na uzavření smlouvy je třeba nahlížet, jako by mu předcházela reklama ve státě spotřebitelova bydliště ve smyslu čl. 13 bodu 3 písm. a) Bruselské úmluvy, pokud dodavatel předtím propagoval zboží nebo služby v tomto státě, přestože nezmínil konkrétně výrobky nabyté spotřebitelem.

4) Jestliže spotřebitel ve státě svého bydliště obdrží telefonicky zvláštní nabídku od dodavatele z jiného smluvního státu a následně nabude od tohoto dodavatele zboží nebo služby takto nabízené, na uzavření smlouvy je třeba nahlížet, jako by mu předcházela zvláštní nabídka ve smyslu čl. 13 bodu 3 písm. a) Bruselské úmluvy, a to i když vlastní podmínky smlouvy jsou založeny na následné nabídce, kterou spotřebitel neobdržel ve státě svého bydliště.

5) Pro účely použití čl. 13 bodu 3 písm. b) Bruselské úmluvy činí spotřebitel právní úkony nezbytné k uzavření smlouvy ve státě svého bydliště, pokud sdělí přijetí nabídky z tohoto státu bez ohledu na místo, kde byla nabídka učiněna, a bez ohledu na způsob použité komunikace."